

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.10.2017, sp. zn. 25 Cdo 1965/2016, ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.1965.2016.1

Číslo: 34/2019

Právní věta: Okolnost, že škůdce, který poškozenému způsobil újmu na zdraví před 1. lednem 2014, byl za toto jednání pravomocně odsouzen v trestním řízení, nezakládá sama o sobě mimořádný důvod zvláštního zřetele hodný, pro který by poškozenému měla být přiznána náhrada nemajetkové újmy podle zákona č. 89/2012 Sb.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.10.2017

Spisová značka: 25 Cdo 1965/2016

Číslo rozhodnutí: 34

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada nemajetkové újmy (o. z.)

Předpisy: § 2958 o. z.
§ 3079 odst. 2 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 26. 8. 2015, č. j. 28 C 21/2013-147, uložil žalovanému, aby zaplatil žalobci 204 000 Kč, žalobu co do částky 2 214 000 Kč zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že žalovaný napadl dne 8. 11. 2010 žalobce dvěma údery pěstí do hlavy a způsobil mu poškození levého oka, posttraumatickou stresovou poruchu a posléze i trvalou změnu osobnostní struktury. Žalovaný na základě částečného rozsudku pro uznání obvodního soudu, ze dne 26. 3. 2014, č. j. 28 C 21/2013-60, zaplatil žalobci 57 632 Kč na náhradě za ztrátu na výdělků a 102 000 Kč za ztížení společenského uplatnění (dále též jen "ZSU"). Žalobce následně žalobu rozšířil a požadoval zvýšení náhrady za ZSU na celkovou částku 2 418 000 Kč, která by odpovídala zásadám slušnosti podle § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“). Soud prvního stupně postupoval podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen "obč. zák."), neboť k újmě na zdraví došlo za účinnosti tohoto zákona a nebyly splněny mimořádné důvody hodné zvláštního zřetele ve smyslu § 3079 odst. 2 o. z., které by odůvodňovaly aplikaci občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014. S ohledem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2006, sp. zn. 21 Cdo 759/2005, soud prvního stupně shledal, že v posuzovaném případě jsou dány okolnosti pro mimořádné zvýšení náhrady za ZSU ve smyslu § 7 odst. 3 vyhlášky 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění (dále též jen "vyhláška"). Vzal v úvahu, že

žalobce utrpěl úraz v mladém věku (33 let) a před úrazem byl aktivní v soukromém i pracovním životě (pracoval jako barman a věnoval se sportům); nyní je v podstatné části společenského života omezen. Přiměřené je tedy zvýšení o dvojnásobek základního ohodnocení náhrady za ZSU, tj. o 204 000 Kč.

2. K odvolání žalobce Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 9. 12. 2015, č. j. 55 Co 417/2015-165, změnil rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku, tak že žalovaný je povinen zaplatit žalobci dalších 196 500 Kč, ve zbývajícím rozsahu jej potvrdil a ve výrocích o náhradě nákladů řízení rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud vyložil přechodné ustanovení § 3079 odst. 2 o. z. tak, že použití § 444 odst. 1 obč. zák. a vyhlášky v posuzovaném případě není v rozporu s dobrými mravy a nevede ke krutosti a bezohlednosti urážející obyčejné lidské citění ve smyslu § 2 odst. 3 o. z. Upřesnil skutkové závěry soudu prvního stupně tak, že ztížení společenského uplatnění žalobce spočívá v poruše visu levého oka a posttraumatické stresové poruše, která se projevila změnami v jeho osobnostní struktuře; v návaznosti na to činí podle lékařských posudků celkové základní ohodnocení ZSU 3.350 bodů, tedy 402 000 Kč. Odvolací soud odmítl námitky žalobce, že u něj došlo následkem zranění k přerušení společenských kontaktů a omezení v užívání hromadné dopravy, neboť tato tvrzení nebyla uplatněna v koncentrační lhůtě. Ztotožnil se se závěrem soudu prvního stupně, že jsou dány podmínky pro mimořádné zvýšení náhrady za ZSU, ačkoli zapojení žalobce do životních aktivit v době před vznikem škody hodnotil jako průměrné a jeho společenské uplatnění není zásadně ztíženo ve srovnání s obdobnými případy. Žalobce není omezen ve výkonu dosavadní práce a nedošlo k významnějšímu zásahu do jeho partnerského života. Vzal v úvahu výši náhrady v obdobných případech a v posuzovaném případě zohlednil skutečnost, že žalobce utrpěl zranění v mladším věku, a proto se bude muset s následkem potýkat delší dobu, bude se přitom muset vzdát některých svých koníčků a společenských aktivit. Odmítl, že by důvodem pro zvýšení náhrady za ZSU měla být okolnost, že ke škodě na zdraví došlo trestným činem; účelem odškodnění je reparace následků. S ohledem na uvedené okolnosti daného případu odvolací soud považoval za spravedlivé celkové odškodnění ZSU ve výši 502 500 Kč. To odpovídá základní bodové hodnotě náhrady (402 000 Kč) při mimořádném zvýšení o 25%. Po odečtení náhrady za ZSU již přiznané částečným rozsudkem pro uznání ze dne 26. 3. 2014 (106 000 Kč) a náhrady přiznané rozsudkem soudu prvního stupně ze dne 26. 8. 2015 (204 000 Kč) tak má žalovaný žalobci zaplatit dalších 196 500 Kč.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost spatřuje v tom, že napadené rozhodnutí závisí na otázce hmotného práva, která dosud v rozhodování dovolacího soudu nebyla vyřešena, resp. má být dovolacím soudem posouzena jinak. Dovolatel namítá, že odškodnění ZSU podle vyhlášky neodpovídá zásadám slušnosti ve smyslu § 2958 o. z., proto jsou dány mimořádné okolnosti pro přiznání náhrady podle nové úpravy. K újmě došlo společensky odsouzeníhodným způsobem, neboť se jednalo o brachiální útok žalovaného, který žalobce zákeřně napadl ze zadu v nočních hodinách a dvěma údery pěstí do hlavy mu způsobil zranění. Žalobce spatřuje mimořádné důvody hodné zvláštního zřetele jednak ve způsobu a okolnostech způsobení újmy, tak i v okolnostech zmíněných výslovně v § 2 odst. 3 o. z. Má za to, že dosavadní úprava náhrady nemajetkové újmy, tj. do 1. 1. 2014, byla v rozporu s dobrými mravy, a proto zákonodárce přistoupil k novému pojetí. Namítá, že soudy měly postupovat podle Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, která byla přijata a publikována pod č. 63/2014 Sb. rozh. obč. Výše náhrady by pak měla být podle této Metodiky vyšší, než náhrada podle vyhlášky. Navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu v potvrzující části výroku o věci samé zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

4. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť otázka vymezení důvodů zvláštního zřetele hodných ve smyslu přechodného ustanovení § 3079 odst. 2 o. z., které by odůvodňovaly aplikaci zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, na případy náhrady nemajetkové újmy na zdraví ze škodných událostí před 1. 1. 2014, nebyla dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena. Dovolání není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

5. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), které dovolatel uplatňuje jako dovolací důvod, může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

6. Dovolatel napadá právní závěr (vymezením dovolacího důvodu je Nejvyšší soud vázán), že jeho nárok na náhradu za ztížení společenského uplatnění v důsledku fyzického napadení žalovaným dne 8. 11. 2010 je třeba posuzovat podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, včetně vyhlášky č. 440/2001 Sb., neboť okolnosti případu naplňují podmínky přechodného ustanovení pro použití zákona č. 89/2012 Sb.

7. Podle § 3079 odst. 1 o. z. právo na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se posuzuje podle dosavadních právních předpisů. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení nerozhodl-li soud ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona o náhradě škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, může na návrh poškozeného člověka, jsou-li pro to mimořádné důvody hodné zvláštního zřetele (§ 2 odst. 3), přiznat poškozenému i náhradu nemajetkové újmy podle tohoto zákona.

Podle § 2 odst. 3 o. z. výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.

Podle § 2957 o. z. způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Jimi jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Vezme se rovněž v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala.

8. Pro aplikaci přechodného ustanovení obsaženého v § 3079 odst. 1 o. z. není rozhodující okamžik vzniku škody (újmy), nýbrž je toto časové pravidlo spojeno s okamžikem škodné události, tj. zde právě s porušením zákona. První podmínkou pro použití pozdějšího předpisu podle přechodného ustanovení § 3079 odst. 2 o. z. je, že soud nerozhodl (míněno pravomocně) o náhradě škody ke dni nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., tj. 1. 1. 2014. Druhou podmínkou je návrh poškozeného, aby byla přiznána i náhrada nemajetkové újmy podle o. z. Obě tyto podmínky byly v dané věci splněny, neboť žalobce takový návrh učinil v podání, kterým rozšířil žalobu v průběhu řízení před soudem prvního stupně, které nebylo v době nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb. skončeno.

9. Třetí podmínkou je existence mimořádných důvodů hodných zvláštního zřetele, kdy setrvání na dosavadní úpravě by ve výsledku znamenalo rozpor s dobrými mravy vedoucí ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění. Důvodová zpráva k této poněkud expresivně vyznívajícím dikci příkladmo uvádí případy, kdy škůdce způsobil škodu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné. Za zvláště zavrženíhodnou pohnutku lze považovat takovou pohnutku, která je v příkrém rozporu s morálkou občanské společnosti a svědčí zpravidla o morální bezcitnosti, zvrhlosti, o bezohledném sobectví, o pohrdavém postoji k základním lidským hodnotám, zejména k lidskému životu (Šámal P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 731 s.).

10. Dovolatel tyto důvody spatřuje ve způsobu a okolnostech způsobení újmy. Žalovaný jej zezadu napadl, dvěma údery pěstí mu poranil oko a za toto jednání byl uznán vinným úmyslným trestným činem ublížení na zdraví; tímto rozsudkem je civilní soud vázán ve smyslu § 135 o. s. ř. Ačkoliv není pochyb o protiprávnosti a společensky odsouzeníhodném charakteru počínání žalovaného, nelze to považovat za mimořádný důvod hodný zvláštního zřetele ve smyslu ustanovení § 3079 o. z., jak uvádí dovolatel. Protiprávnost je znakem každého trestného činu a vzhledem k tomu, že trestný čin je vždy jednání společensky škodlivé, bude v každém případě i společensky odsouzeníhodné. Na druhou stranu ne každý případ, kdy újma byla způsobena trestným činem, lze považovat bez dalšího za mimořádný důvod hodný zvláštního zřetele ve smyslu § 3079 o. z.

11. Úprava účinná od 1. 1. 2014, jejíž použití se žalobce dovolává, řadí v § 2957 o. z. mezi kritéria, k nimž má soud přihlídnout při stanovení výše náhrady za nemajetkovou újmu, kromě jiného i úmysl na straně škůdce, a to za předpokladu, že tato forma zavinění představuje okolnosti zvláštního zřetele hodné. Předchozí právní úprava při stanovení výše náhrady formu zavinění škůdce v potaz nebrala. Aby však z tohoto rozdílu bylo možno vyvodit důvod pro víceméně retroaktivní použití pozdějšího předpisu, musely by být splněny podmínky formulované v citovaném přechodném ustanovení vykládané v souvislosti s dikcí § 2 odst. 3 o. z. Zatímco však pro aplikaci § 2957 o. z. zákon vyžaduje, aby šlo o okolnosti zvláštního zřetele hodné, přechodné ustanovení je postaveno na ještě vyšší míře výjimečnosti s důrazem na mimořádnost důvodů hodných zvláštního zřetele. Odvolací soud se věcí zabýval i z tohoto hlediska a dospěl ke správnému právnímu názoru, že se zde o takový případ nejedná. Ze zjištěného skutkového stavu věci se nepodává zvláštní motivace jednání žalovaného ani specificky pojaté pohnutky, který by svědčily o zvláště zavrženíhodném provedení či důvodech jeho trestné činnosti. Na tomto základě lze uzavřít, že výklad a užití předchozího právního předpisu v posuzovaném případě není v rozporu s dobrými mravy ani nevede ke krutosti a bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění, neboť i právní úprava účinná do 31. 12. 2013 umožňovala spravedlivou náhradu za ZSU postupem podle § 444 odst. 1, 2 obč. zák. a prováděcí vyhlášky č. 440/2001 Sb.

12. Tento závěr činí dovolací soud při vědomí kritiky bodového systému odškodnění nemajetkových újem na zdraví podle podzákoného předpisu, kterou vyslovil Ústavní soud v pracovněprávním sporu v odůvodnění nálezu ze dne 16. 2. 2016, sp. zn. [IV. ÚS 3122/15](#). I v nyní projednávané věci byl sice použit vyhláskový systém, ovšem způsobem, který nevyvolává pochyby o jeho vhodnosti, neboť odvolací soud s jeho pomocí provedl objektivizaci obtíží poškozeného a neopomenul takto zjištěnou částku podrobit úpravě a individualizoval (či personalizoval) ji odpovídajícím způsobem s přihlídnutím ke konkrétním poměrům poškozeného, čímž dospěl k odůvodněné a proporcionální výši náhrady srovnatelné s případy podobného charakteru (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. [25 Cdo 2938/2016](#), či ze dne 28. 7. 2016, sp. zn. [25 Cdo 2912/2015](#)). Takový přístup jako ústavně konformní ostatně akceptoval Ústavní soud například i v usnesení ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. [I. ÚS 1162/15](#).

13. Podle ustanovení § 3 této vyhlášky se odškodnění ztížení společenského uplatnění určovalo podle sazeb bodového ohodnocení stanoveného v přílohách č. 2 a 4 této vyhlášky, a to za následky škody

na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, zejména na uspokojování jeho životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního povolání nebo přípravy na povolání, dalšího vzdělání a možnosti uplatnit se v životě rodinném, politickém, kulturním a sportovním, a to s ohledem na věk poškozeného v době vzniku škody na zdraví. Odškodnění ztížení společenského uplatnění musí být přiměřené povaze následků a jejich předpokládanému vývoji, a to v rozsahu, v jakém jsou omezeny možnosti poškozeného uplatnit se v životě a ve společnosti. V případech, kdy škoda na zdraví vedla ke zvláště těžkým následkům se bodové ohodnocení podle vyhlášky zvýšilo nejvýše o 50%. Zvláště těžkými následky se rozumí takové následky, které podstatně omezují nebo významně mění uplatnění v životě anebo znemožňují další uplatnění v životě, a to s ohledem na věk poškozeného i jeho předpokládané uplatnění v životě. Bodové ohodnocení v konkrétním případě prováděl lékař v lékařském posudku, přičemž hodnota jednoho bodu byla 120 Kč. Tento lékař rozhodoval i o případném navýšení podle § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky v případě zvláště těžkých následků.

14. Zároveň vyhláška dávala v § 7 odst. 3 možnost ve zvláště výjimečných případech hodných mimořádného zřetele, aby soud odškodnění zvýšil, přičemž bylo na něm, aby v každém jednotlivém případě uvážil, jaké zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění je v konkrétním případě „přiměřené“. Toto zvýšení nebylo nikterak závislé na zvýšení podle § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky. Soud tak mohl náhradu za ZSU zvýšit i v případech, kdy lékař neshledal zvláště těžké následky škody na zdraví. Zvýšení přicházelo v úvahu jen výjimečně v případech hodných mimořádného zřetele, kdy kulturní, sportovní či jiné zapojení poškozeného před úrazem bylo na vysoké úrovni a mimořádné (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne z 31. 10. 1988, sp. zn. [1 Cz 60/88](#), uveřejněný pod č. 10/1992 Sb. rozh. obč.). Pro jeho výši bylo rozhodující porovnání úrovně kulturních, sportovních či jiných aktivit poškozeného v době před vznikem škody s jeho možnostmi v době po zranění (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 12. 2006, sp. zn. [25 Cdo 3147/2005](#)). Navíc, jak uvedl Ústavní soud, za situace, kdy soud dojde k závěru, že aplikace dané vyhlášky by v konkrétním případě byla v rozporu se zákonem nebo mezinárodní smlouvou, neaplikuje ji, ale použije pouze ustanovení zákona (srov. nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. [III. ÚS 350/03](#); nález Ústavního soudu ze dne 16. 10. 2007, sp. zn. [Pl. ÚS 50/05](#)). V rámci předchozí právní úpravy tak měly soudy dostatek možností, jak odstranit případný rozpor výše náhrady, určené podle vyhlášky, s dobrými mravy. Nelze tedy považovat dřívější právní úpravu jako takovou za rozpornou s dobrými mravy, jak uvádí dovolatel.

15. Jestliže lze dovodit, že odvolací soud respektoval základní východiska právní úpravy náhrady nemajetkové újmy podle § 444 odst. 1 obč. zák., zvážil všechny relevantní okolnosti, své závěry podrobně a přesvědčivě odůvodnil i ve srovnání s jinými obdobnými případy, které již byly soudy řešeny, není náhrada za ZSU v celkové výši 502 500 Kč nepřiměřeně nízká ve vztahu k rozsahu, v jakém jsou omezeny či ztíženy možnosti žalobce pro další uplatnění v životě a ve společnosti, jestliže zahrnuje i zohlednění jeho věku, a v porovnání s jinými případy, kdy trvalá ztráta dosavadních možností poškozeného je rozsáhlá a výrazná, odpovídá i principu proporcionality. Závěr odvolacího soudu, že vzhledem ke konkrétním okolnostem nejsou dány důvody pro požadované zvýšení náhrady, lze považovat za správný, a to především s ohledem na priznanou výši náhrady v jiných srovnatelných případech (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2006, sp. zn. [25 Cdo 1279/2005](#), a ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. [25 Cdo 864/2010](#)).

16. Opodstatněný není ani požadavek dovolatele, aby výše náhrady byla stanovena podle § 2958 o. z., resp. podle Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (č. 63/2014 Sb. rozh. obč.). Tato pomůcka, kterou si vytvořily soudy k rozumné aplikaci § 2958 o. z., má být naplněním zákonného principu slušnosti (§ 2958 věta druhá o. z.) i požadavku legitimního očekávání podle § 13 o. z. (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. [6 Tdo 1791/2016](#)), neplyne z ní však automaticky, že by přinášela vždy podstatně vyšší náhradu než předchozí úprava. Pouhý odkaz na

Metodiku, aniž by byl podložen konkrétním výsledkem zkoumání omezení funkčních schopností poškozeného, také nemůže založit důvod pro aplikaci pozdějšího předpisu na právní vztahy vzniklé před jeho účinností.

17. Ze všech těchto důvodů je zřejmé, že vzhledem ke konkrétním skutkovým okolnostem projednávané věci nevede použití či výklad dosavadních předpisů k nemravným důsledkům ani se nedotýká obvyklého lidského přístupu k obětem trestné činnosti, natož pak způsobem natolik krutým či bezohledně urážlivým, aby byly naplněny podmínky pro aplikaci přechodného ustanovení § 3079 odst. 2 o. z. Z uvedeného vyplývá, že napadené rozhodnutí je z pohledu uplatněného dovolacího důvodu správné, a Nejvyšší soud proto dovolání žalobce podle § 243b odst. 2 o. s. ř. zamítl.